

Ключові слова: Угода про асоціацію України з ЄС, угоди СОТ, вимоги щодо локалізації виробництва, публічні закупівлі, міжнародні зобов'язання.

Ключевые слова: Соглашение об ассоциации Украины с ЕС, соглашения ВТО, требования по локализации производства, публичные закупки, международные обязательства.

Key words: Association Agreement between Ukraine and the EU, WTO agreements, requirements for localization of production, public procurement, international obligations.

ЗГАМА АНТОНІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри господарського права і процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

ДО ПИТАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВОНАСТУПНИЦТВА НА СТАДІЇ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Конституція України визначає, що судові рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд (ст. 129-1 Основного Закону). Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у господарських справах визначені розділом V ГПК України. Одним з таких питань є норми статті 334 ГПК України щодо заміни сторони виконавчого провадження, відповідно до частини першої якої у разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження суд замінює таку сторону її правонаступником. У контексті заміни сторони виконавчого провадження правонаступником (ст. 334 ГПК України) виникає проблема можливості одночасної заміни правонаступником учасника справи (ст. 52 ГПК України).

Ст. 52 ГПК України «Процесуальне правонаступництво» включена до глави 4 «Учасники судового процесу», та відповідно розділу 1 «Загальні положення». У свою чергу відповідно до ст. 1 Закону «Про виконавче провадження» виконавче провадження є завершальною стадією судового провадження. Оскільки виконавче провадження є стадією судового процесу, загальні положення розділу 1 ГПК України поширюються також і на відносини, пов'язані з виконанням судових рішень. Тому норми статті 52 ГПК України слід вважати загальними щодо норм, визначених статтею 334 ГПК України, адже останні конкретизують питання процесуального правонаступництва на стадії виконавчого провадження.

Відповідно до ст. 52 ГПК України у разі смерті або оголошення фізичної особи померлою, припинення юридичної особи шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення), заміни кредитора чи боржника в зобов'язанні, а також в інших випадках заміни особи у відносинах, щодо яких виник спір, суд залучає до участі у справі правонаступника відповідного учасника справи на будь-якій стадії

судового процесу. Усі дії, вчинені в судовому процесі до вступу у справу правонаступника, обов'язкові для нього так само, як вони були обов'язкові для особи, яку правонаступник замінив. Про заміну або про відмову в заміні учасника справи його правонаступником суд постановляє ухвалу.

Водночас формулювання ст. 52 ГПК України не містить жодних обмежень, пов'язаних з особливостями процесуального правонаступництва на окремих стадіях судового процесу, в тому числі й стадії виконання судових рішень. Отже, процесуальне правонаступництво у розумінні ст. 52 ГПК України – це перехід процесуальних прав та обов'язків сторони у справі до іншої особи у зв'язку з вибуттям особи у спірних матеріальних правовідносинах на будь-якій стадії судового процесу, включаючи стадію виконання судового рішення.

Процесуальному правонаступництву передують правонаступництво у матеріальних правовідносинах, а тому процесуальне правонаступництво вважається похідним від матеріального та впливає з юридичних фактів правонаступництва (заміни сторони у матеріальних правовідносинах її правонаступником).

Правонаступництву в матеріальних правовідносинах притаманні ознаки: 1) до правонаступника переходять лише ті права та/або обов'язки, які належали правопереднику; 2) термін «перехід прав та обов'язків» характеризується одночасною втратою останніх однією особою (попередником) і набуттям їх іншою особою (наступником); 3) при правонаступництві спостерігається зв'язок (пряма залежність) між набутими суб'єктивними правами й обов'язками та правовідносинами, у яких перебуває їхній носій – попередник – з іншими особами, через що й було можливе їхнє існування; 4) правонаступництво відбувається у правах та/або обов'язках попередника; 5) такі права та/або обов'язки попередника переходять до правонаступника як одне ціле [1, с. 115].

Отже, підставою заміни учасника справи у судовому процесі є факт набуття таким учасником відповідних прав та обов'язків у матеріальних правовідносинах.

У юридичній літературі правонаступництво у виконавчому провадженні розглядають як заміну сторони (правопопередника) іншою особою (правонаступником) у зв'язку з вибуттям із виконавчого провадження суб'єкта встановленого або підтвердженого рішенням суду матеріального правовідношення, за якої до правонаступника переходять усі права й обов'язки право попередника у виконавчому провадженні [2, с. 6].

Водночас положенням ч. 5 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що у разі вибуття однієї із сторін виконавець за заявою сторони, а також заінтересована особа мають право звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником. Для правонаступника усі дії, вчинені до його вступу у виконавче провадження, є обов'язковими тією мірою, якою вони були б обов'язковими для сторони, яку правонаступник замінив.

Заміна сторони виконавчого провадження правонаступником, тобто здійснення процесуального правонаступництва після набрання

судовим рішенням законної сили, полягає в поширенні на правонаступників законної сили судового рішення. При цьому на правонаступників законна сила судового рішення поширюється усіма своїми правовими наслідками – незмінністю, неспростовністю, виключністю, преюдиційністю, виконуваністю (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16.02.2021 р. у справі № 911/3411/14) [3].

На підставі аналізу положень ГПК, Закону України «Про виконавче провадження» передумовами настання правонаступництва у виконавчому провадженні слід вважати наступні: 1) судовий процес знаходиться на стадії виконавчого провадження; 2) спірні або встановлені судом правовідносини допускають правонаступництво прав та обов'язків особи (сторони виконавчого провадження); 3) суб'єкт заміни у матеріальних правовідносинах (правопопередник) є стороною виконавчого провадження та підтверджений факт його вибуття із судового процесу; 4) правонаступник має намір або зобов'язаний в силу закону набути прав та обов'язків правопопередника-сторони виконавчого провадження. Інших передумов настання процесуального правонаступництва на стадії виконання судового рішення законодавство не визначає, а тому заміна учасника справи може бути проведена на будь-якій стадії судового процесу.

Отже, при заміні сторін виконавчого провадження має бути дотримано баланс інтересів стягувача і боржника, оскільки для правозастосовчої практики є важливим забезпечення реального захисту прав та законних інтересів як кредитора, так і боржника, враховуючи принцип обов'язковості виконання судового рішення. Без заміни сторони виконавчого провадження зацікавлена особа позбавляється процесуальної можливості вчиняти дії відповідно до Закону України «Про виконавче провадження».

У зв'язку з цим недопущення заміни учасника справи правонаступником у разі фактичного виконання в повному обсязі судового рішення унеможливить реалізацію права на належний захист прав та законних інтересів, який би мала сторона у випадку відсутності підстав для правонаступництва. Навіть після виконання судового рішення слід врахувати можливу необхідність перегляду справи за нововиявленими чи виключними обставинами, здійснення повороту виконання тощо, у визначених законом випадках.

Конституційний Суд України встановив, що виконання судового рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист (пункт 2 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 13.12.2012 р. № 18-рп/2012). Невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом (пункт 3 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 25.04.2012 р. № 11-рп/2012).

Таким чином, заміна учасника справи можлива на будь-якій стадії судового процесу у правовідносинах, що допускають правонаступництво, включаючи стадію виконання судового рішення, яке набрало законної сили, і відбувається виключно за відповідним рішенням суду. Виконавче провадження при заміні сторін такого провадження здійснюється для

забезпечення виконання судового рішення з метою захисту порушених або оспорюваних прав та законних інтересів учасників справи. Оскільки виконавче провадження є стадією судового процесу, сторони виконавчого провадження належать до учасників справи, а отже, якщо процесуальне правонаступництво має місце на стадії виконавчого провадження, заміна сторони виконавчого провадження означає заміну учасника справи. Заміна сторони виконавчого провадження відбувається відповідно до ст. 334 ГПК України, враховуючи загальні положення ст. 52 ГПК України про процесуальне правонаступництво, у разі перебування справи на стадії виконавчого провадження. До відкриття виконавчого провадження та після його закінчення заміна учасника справи правонаступником здійснюється на підставі ст. 52 ГПК України. Дані висновки узгоджуються з практикою правозастосування, зокрема, правовою позицією Верховного Суду України, викладеній у постанові від 3 листопада 2020 року у справі № 916/617/17 [4].

Список використаної літератури:

1. Валах В.В. Відмежування правонаступництва від суміжних явищ у цивільному праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 30. Т.1. С. 114-118.
2. Бичкова С.С. правонаступництво у виконавчому провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 6-2. Т.2. С. 5-8.
3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16.02.2021 р. у справі № 911/3411/14. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96208264>
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду України від 03.11. 2020 р. у справі № 916/617/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93217981>

Ключові слова: господарський процес, правонаступництво у виконавчому провадженні, учасники справи, сторони виконавчого провадження.

Ключевые слова: хозяйственный процесс, правопреемство в исполнительном производстве, участники дела, стороны исполнительного производства.

Key words: commercial proceeding, succession in the enforcement proceedings, participant of the case, party of the enforcement proceedings.